Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद् बुद्धिसागरजी ग्रन्थमाळा. ग्रन्थाक ११.

गुणानुराग कुलक.

વિવેચનકાર.

યોગનિષ્ઠ મુનિમહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.

પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

હા. લલ્લુભાઈ કરમચંદ દલાલ.

આવૃત્તિ ૨ જી.—પ્રત ૨૦૦૦.

અમદાવાદ.

ધી "ડાયમંડ જ્યુબિલી" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું.

કિંમત ૦—૧—૦.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

હવે માત્ર જુજ નકલોજ શીલક છે માટે વ્હેલો તે પ્હેલો.

મલયાસુંદરી.

(રચનાર પંન્યાશ કેશરવિજયજી.)

કૃત્રીમ નૉવેલોને ભુલાવનાર, તત્વજ્ઞાનને સમજાવનાર, કર્મની વિચીત્ર ગતીનો અપુર્વ નમુનો એવો આ ગ્રન્થ હોવાથી તેની ૧૨૦૦ નકલો જુજ વખતમાં ખપી ગઈ છે. કીમત માત્ર ૦–૧૦–૦.

બુદ્ધિપ્રભાના ગ્રાહકો માટે કી. ૦–૬–૦ રાખવામાં આવી છે પણ જે ગ્રાહકોનું લવાજમ વસુલ આવ્યું હોય તેનેજ તે કીંમતે મળે છે.

બુદ્ધિપ્રભાના ગ્રાહક થનારને આવી રીતે કેટલાક બીજા લાભો પણ અપાય છે માટે તેના ગ્રાહક ના હોવ તો જરૂર થાઓ, મીત્રોને થવા ભલામણ કરો. એક પંથ બે કાજ સરે છે. બોર્ડીંગને સહાય કરવાનું પુણ્ય હાંશીલ થાય છે અને સદ્દ્જ્ઞાનનું વાંચન મળે છે.

લખો.—જૈન બોર્ડીંગ—અમદાવાદ.
ઠે. નાગોરીસરાહ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद् बुद्धिसागरजी ग्रन्थमाळा. ग्रन्थाक ११.

गुणानुराग कुलक.

વિવેચનકાર.

યોગનિષ્ઠ મુનિમહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.

પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

હા. લલ્લુભાઈ કરમચંદ દલાલ.

આવૃત્તિ ૨ જી.—પ્રત ૨૦૦૦.

અમદાવાદ.

ધી "ડાયમંડ જ્યુબિલી" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું.

કિંમત ૦—૧—૦.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રસ્તાવના.

જગત્માં કોઇના કોઇ ગુણ ખીલ્યા હોય છે અને કોઇનામાં કોઇ ગુણ ખીલ્યા હોય છે. અનેક દોષોનો નાશ થતાં અનેક ગુણો ખીલે છે. કોઇ પ્રાણીમાં ગુણો વિશેષ હોય છે તો દોષો થોડા હોય છે અને કોઇનામાં દોષો વિશેષ હોય છે અને ગુણો થોડા હોય છે. વિવેક દષ્ટિધારકે દોષોને ટાળી ગુણો ગ્રહણ કરવા. જેનામાં એક પણ ગુણ હોય તો તેની પ્રશંસા કરવી. દોષોની નિંદા કરવી નહીં. સમ્યક્ત્વધારી ગુણોને ગ્રહણ કરે છે તેની દષ્ટિએ ગુણો દેખાય છે. કોઇનામાં અવગુણ દેખી આશ્ચર્ય પામવું નહિ કારણકે અવગુણો તો અનાદિકાળના છે. ગુણોને દેખી આશ્ચર્ય પામવું.

સદ્ગુણોને દેખનાર જીવ ખરેખર મુક્તિમાર્ગ સમ્મુખ થાય છે. કદાગ્રહ અને દષ્ટિરાગમાં ફસેલા જીવો બીજાના ગુણોને પણ દોષરૂપે ગણે છે. આત્માર્થી જીવોમાં સદ્ગુણ દષ્ટિનો ગુણ ખીલવાથી તેમની દિવ્યઆંખે સત્ય દેખાય છે.

સદ્ગુણ દષ્ટિધારકો સદ્ગુણી પુરૂષોના ગુણોનું બહુમાન અને પ્રશંસા કરે છે માટે આવા ઉત્તમ ગુણની ખીલવણી માટે સાધુઓએ, સાધ્વીઓએ, શ્રાવકોએ અને શ્રાવિકાઓએ સદ્ગુણદષ્ટિ ધારણ કરવી.

દરેક ધર્મપાળનારાઓ જો આ પુસ્તક વાંચી સદ્ગુણ દષ્ટિ ધારણ કરશે તો તેમના આત્માની ઉન્નતિ કરશે અને અન્તે અનન્ત આનન્દમય પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરશે.

સર્વ આત્માઓની સદ્ગુણદષ્ટિ ખીલો એજ આશીઃ—

મુ. સુરત, ગોપીપુરા—**બુદ્ધિસાગર.**

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद् बुद्धिसागरजी कृत.

गुणानुराग ग्रन्थनुं विवेचन.

सयल कल्लाण निलयं, नमिउणं तित्थनाह पयकमलं;
परगुणगहणसरूवं, भणामि सोहग्ग सिरि जणयं. ॥ १ ॥

ગુણાનુરાગથી થનાર તીર્થંકરને મંગલાચરણમાં નમસ્કાર કરે છે.

સકલ કલ્યાણના આશ્રયરૂપ તીર્થનાથ ભગવાનના પદકમલને નમસ્કાર કરીને સૌભાગ્ય લક્ષ્મીને આપનાર પરગુણ ગ્રહણ-સ્વરૂપને કહું છું—તીર્થંકર ભગવાનના આત્માએ પૂર્વ જન્મોમાં પરગુણોના સામી દૃષ્ટિ કરી હતી. પરના અવગુણો દેખતાં જાણતાં છતાં પણ કોઈની આગળ તે પ્રકાશ્યા નહોતા, તેમ કરવાથી પોતાને તથા પરને કંઈ લાભ નથી. તેમ ભગવાનના આત્માએ પૂર્વ ભવમાં જાણ્યું હતું. પરના ગુણમાં લક્ષ્ય રાખી પોતે ભગવાન્ તીર્થંકર થયા, માટેજ તેમને નમસ્કાર કરવો ઉચિત છે. તેઓશ્રી કેવલજ્ઞાનથી સર્વના દોષો જાણતા હતા, તોપણ કોઈની આગળ કોઈનો દોષ કહેતા નહોતા. તેમજ દોષીને તું દોષી છે એમ કહેતા નહોતા. કોઈના આત્માને ખોટું લાગે એવું કેવલજ્ઞાન થયા છતાં પણ બોલતા નહોતા; જ્યાંત્યાંથી પણ સદ્ગુણ દૃષ્ટિથી ગુણો લેવા, હજારો અવગુણ મૂકીને એક મનુષ્યનામાં રહેલો એક ગુણ લેવો, કારણ કે ગુણી થવું હોય તો ગુણ દેખવાનીજ ટેવ પાડવી, એમ ભગવાન્ સમવસરણમાં બેસી કહેતા હતા. એવા ભગવાનનું સ્મરણ નમન કર્યાથી આત્મામાં સદ્ગુણો પ્રગટે છે, માટે તેમને નમસ્કાર કરવો યોગ્ય છે. જ્યાંત્યાં ગુણ દેખવાથી ગુણદૃષ્ટિ ખીલે છે અને અવગુણ દૃષ્ટિનો નાશ થાય છે.

આઠ કર્મ એજ અવગુણ છે. વિચારો કે આઠ કર્મ કોને નથી લાગ્યાં; જેને આઠ કર્મ લાગ્યાં છે તેટલા અવગુણી છે. ત્યારે અવગુણ દેખનારને પણ આઠ કર્મ લાગ્યાં છે ત્યારે તે પોતે અવગુણી ઠરે છે, અને અવગુણ દેખે છે, પ્રકાશે છે, તેથી કંઇ આત્મકલ્યાણ થતું નથી. માટે ભગવાનને નમસ્કાર કરી ભગવાને જેમ પૂર્વભવોમાં ગુણાનુરાગ ધાર્યો હતો, તેમ ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો જોઇએ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गाथा.

उत्तम गुणाणुराओ–निवसइ हियर्यमि जस्स पुरिसस्स
आतित्थयर पयाओ–न दुल्लहा तस्स रिद्धिओ ॥ २ ॥

ભાવાર્થ—જે પુરૂષના હૃદયમાં ઉત્તમ ગુણાનુરાગ હોય છે, તે ભવ્યાત્મા તીર્થંકરની સર્વોત્તમ પદવી પ્રાપ્ત કરે છે, તેને કોઇપિણ પ્રકારની રૂદ્ધિઓ દુર્લભ નથી, સર્વ પ્રકારની ઉત્તમ પદવીઓનું કારણ ગુણાનુરાગ છે. કોઇપણ પદાર્થની પ્રાપ્તિમાં તેના ઉપર થતો રાગજ પ્રથમ હેતુભૂત છે. રાગ બે પ્રકારનો છે, **પ્રશસ્યરાગ** અને બીજો **અપ્રશસ્યરાગ.** અપ્રશસ્યરાગ છે તે ક્ષણિક પદાર્થોપર થાય છે, અપ્રશસ્યરાગથી આત્માની ઉન્નતિ થતી નથી. બાહ્યદુનિયાના પદાર્થો કે જે ક્ષણિક છે, તેના ઉપર ભ્રાંતિથી પોતાના માની રાગ ધારણ કરવાથી આત્મા પ્રતિદિન ક્રોધાદિક શત્રુઓના વશમાં પડે છે અને કર્મની વર્ગણાઓ ગ્રહણ કરે છે, રજોગુણ અને તમોગુણમાં પ્રવેશે છે, સત્વગુણને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, મિથ્યાત્વભાવને ધારણ કરે છે, સુખને બદલે અપ્રશસ્યરાગથી દુઃખ પેદા કરે છે. જરા માત્ર શાંતિ મળતી નથી. માટે સ્વપ્ન સમાન ક્ષણિક પદાર્થમાં રાગ કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

ઉત્તમ ગુણાનુરાગથી સર્વ પદવીઓ મળે છે.

જગત્માં સત્ય આનંદમય આત્માઓ છે. આત્માના અનંતગુણો છે, કામ ક્રોધાદિ અવગુણોને ભૂલી જઈ જ્યાં દેખવું ત્યાં આત્માના સંતોષ, સમતા, વિવેક જ્ઞાન આદિ ગુણોનો રાગ કરવો. બાળક કે વૃદ્ધ ગમે ત્યાં ગુણ હોય તેને જોવા, ગુણનો રાગ કરવાથી અવગુણ ઉપર ચિત્ત જશે નહિ. પ્રથમ સાધક અવસ્થામાં ગુણના રાગની જરૂર છે. ગુણના રાગના ઉત્તમ સંસ્કારો પાડવાથી ફરીથી થનાર જન્મમાં તે ગુણો સ્વયમેવ આત્મામાં પ્રગટે છે. સાધનો પણ ગુણાનુરાગને વધારનાર પ્રાપ્ત થાય છે. જે જે રૂદ્ધિઓ દુર્લભ હોય છે તે પણ ગુણાનુરાગીને સહેજ મળે છે. ગુણાનુરાગી અન્ય ઉપર સારાભાવથી જુએ છે તેથી તેના ઉપર પણ અન્ય જીવો સારા ભાવથી જુએ છે, "જેવી કરણી તેવી પાર ઉતરણી," "જેવું વાવશો તેવું લણશો." તાત્પર્યાર્થ કે ગુણાનુરાગથી ઉત્તમ પદવીઓ મળે છે. જરા તે પ્રમાણે વર્તી જુઓ.

गाथा.

ते धन्ना ते पुन्ना, तेसु पणामो हविज्ज महनिच्चं;
जेसिं गुणानुराओ, अकित्तिमो होइ अणवरयं. ॥ ३ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભાવાર્થ—જેઓને હમેશાં અકૃત્રિમ ગુણાનુરાગ રહે છે, તેઓને ધન્ય છે. તેઓ પુણ્યવંત છે, તેઓને મ્હારા સદા પ્રણામ હોજો, ગુણાનુરાગ કરવાથી ધન્યવાદ પ્રાપ્ત થાય છે. અકૃત્રિમ અનુરાગ કરવો ઘટે છે. ઉપર ઉપરથી સ્વાર્થ વા કપટબુદ્ધિથી કેટલાક ગુણાનુરાગનો ડોળ ધારણ કરે છે, અને સ્વાર્થ સરે છે, એટલે અપવાદ બોલવા મંડી જાય છે. કેટલાક પુરૂષો કોઈપણ પ્રકારની સ્વાર્થબુદ્ધિ વિના માર્ગાનુસારીપણાથી ગુણોનો રાગ ધારે છે, તેવા પુરૂષોને ધન્યવાદ ઘટે છે. જે પુરૂષો શત્રુ થઇને માર માર કરતા આવેલા પુરૂષોના પણ છતા ગુણનો રાગ ધારે છે, પ્રાણાંતે શત્રુના પણ અવગુણો બોલતા નથી તેઓને સદાકાળ નમસ્કાર થાઓ. જેની સાથે પ્રેમ હોય છે તેના ગુણોનો તો રાગ થાય છે, પણ જેના ઉપર પ્રેમ ન હોય પ્રતિપક્ષી હોય તેના ગુણોનો રાગ થવો એ કાંઈ સામાન્ય વાત નથી. કોઇ પોતાની નિંદા કરવા મંડી જાય છે, ત્યારે આપણે તેના દોષો પ્રકાશીએ છીએ, ચીડાઇએ છીએ તેનું બુરૂં કરવા બાકી રાખતા નથી. તેના ગુણો પણ અવગુણ રૂપે ભાસે છે, એમ વિચાર કરતાં સમજાશે. આ ઉપરથી કહેવાનું કે અવગુણીમાં પણ કોઈ ગુણ હોય વા શત્રુમાં પણ કોઇ ગુણ હોય તો તેનો રાગ કરવો કંઈ સામાન્ય ગુણ કહેવાય નહીં, સદાકાળ ગુણાનુરાગ એક સરખો ધારણ કરવો જોઇએ, વિશેષ શું? ગુણાનુરાગમાં સર્વ સમાય છે તે જણાવે છે.

ગુણાનુરાગીને સદા નમસ્કાર ગ્રંથકાર કરે છે.

गाथा.

किं बहुणा भणिएणं, किंवा तविएण किंवा दाणेणं;
इक्कं गुणानुरायं, सिक्खह सुक्खाण कुलभवणं. ॥ ४ ॥

ભાવાર્થ—ઘણું ભણવાથી, ઉગ્ર તપ કરવાથી કે અતિ દાન દેવાથી કંઇ વળવાનું નથી. સર્વ સુખોનું સ્થાન એવા ગુણાનુરાગને શીખો, અર્થાત્ ગુણાનુરાગ ધારણ કરવાની ટેવ પાડો, અનેક વિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો હોય તો પણ અભિમાન-નિંદાદિક દોષો જતા નથી. **वादाय विद्याध्ययनं च मेऽभूत्** ઇત્યાદિ દોષોનો નાશ ગુણાનુરાગ વિના થતો નથી. વિદ્વાનો પરસ્પર એક બીજાની વિદ્વતાનું ખંડન કરે છે. એક વિદ્વાન્ પ્રોફેસર થઈને પણ જ્યાં ત્યાં દોષો ગ્રહણ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. ગુણાનુરાગ વિનાનો વિદ્વાન પોતાની વડાઇ અને પરની હલકાઇ કરવા અનેક પ્રકારના

બહુ ભણવા વગેરેથી શું? ફક્ત એક ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો યોગ્ય છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ડોળ કરે છે, વિદ્વાન હોય અને ગુણાનુરાગી હોય તો દૂધમાં સાકર ભળવા બરોબર છે. ગુણાનુરાગી વિદ્વાન્ દૃષ્ટિરાગમાં ફસાતો નથી તેથીજ તેવો વિદ્વાન્ વીતરાગના ગુણોને ગ્રહણ કરી શકે છે. કારણ કે તેને **મ્હારૂં તે સારૂં લાગતું નથી પણ સારૂં તે મ્હારૂં એવું** લાગે છે. ગુણાનુરાગી વિદ્વાન્ વીતરાગનાં વચનો સત્ય જાણી શકે છે અને તેનો આદર કરી શકે છે. જૈનધર્મનાં અદ્‌ભૂત રહસ્યોને ગુણાનુરાગી વિદ્વાન્ સદ્દહે છે. બહુ તપશ્ચર્યા કરનારાઓ પણ ગુણાનુરાગ વિના એક બીજાના ગુણ સાંખી શકતા નથી. ક્રોધાગ્નિમાં સંતપ્ત રહે છે, તપનું અજીરણ ક્રોધ એ કહેવતની સિદ્ધિ ગુણાનુરાગ વિના થાય છે, જો ગુણાનુરાગ પ્રગટે છે તો તપશ્ચર્યાનું ફળ બેસે છે. ક્રોધની શાંતિ થાય છે. સદ્‌ગુણની રૂચિ ધારણ કરનાર, પોતે સુખી થાય છે. તપશ્ચર્યાની અનેક લબ્ધિ પ્રાપ્ત થવા છતાં પણ બીજાના ગુણ દેખવાથી કોઇને શ્રાપ આપી શકાતો નથી, ઉલટો ગુણાનુરાગથી તપશ્ચર્યા ગુણ ખીલે છે.

ગુણાનુરાગ વિના દાનથી પણ અન્ય સદ્‌ગુણો પ્રાપ્ત થતા નથી. ગુણાનુરાગી દાનેશ્વરી લઘુતાને ધારણ કરે છે, ઇર્ષ્યા આદિ દોષોનો તે નાશ કરી શકે છે, જગત્‌માં દાનને આપતો છતો પણ દાની મનમાં મલકાતો નથી, ગુણાનુરાગથી દાન ગુણ પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામે છે, માટે ગુણાનુરાગની અત્યંત આવશ્યકતા છે.

जइवि चरसि तव विउलं, पढसि सुयंकरिसि विविहकट्ठाइं;
न धरसि गुणाणुरायं, परेसु ता निप्फलं सयलं. ॥ ५ ॥

ભાવાર્થ—જો કે તું ભારે ઉગ્રતપ કરે અને શાસ્ત્રો ભણે તથા અનેક પ્રકારનાં કષ્ટો સહન કરે પણ તેથી તું અનેક સદ્‌ગુણોથી ઉચ્ચ થવાનો નથી, કારણ કે તું ગુણાનુરાગ ધારણ કરતો નથી. પરના ઉપર ગુણાનુરાગ વિના તપ, વિદ્યા અને ધર્મકષ્ટો પણ કંઇ ફળ આપતાં નથી, ગુણાનુરાગ વિના અન્યની તપ શકિતપર ઇર્ષા આવે છે, તેમજ અન્ય પુરૂષોએ શ્રુતજ્ઞાન મેળવ્યું હોય છે તોપણ તેપર રાગ થતો નથી. તેથી શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ગુણ આત્મામાં પ્રગટ થતો નથી. વિવિધ પ્રકારના કષ્ટો પણ ગુણાનુરાગ વિના કર્મનો નાશ કરી શકતાં નથી, જ્યારે વસિષ્ઠ ઋષિપર વિશ્વામિત્રનો ગુણાનુરાગ પ્રગટયો ત્યારે વસિષ્ઠના સર્વ ગુણો વિશ્વામિત્ર દેખી શકયા, એક તરફ ગુણાનુરાગ અને બીજી તરફ બાહ્યતપ બન્નેને તોળવામાં આવે તો પણ ગુણાનુરાગને પહોંચી શકે નહિ, માટે ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો એજ હિતશિક્ષા છે.

કર્તા ગુણાનુરાગ વિના ધર્મ કરણીની નિષ્ફળતા બતાવે છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोऊण गुणुक्करिसं, अन्नस्स करेसि मच्छरं जइवि;
ता नूणं संसारे, पराहवं सहसि सव्वत्थ. ॥ ६ ॥

ભાવાર્થ—પરના ગુણનો ઉત્કર્ષ શ્રવણ કરીને જો તું ઇર્ષા ધારણ કરીશ તો તું સર્વત્ર પરાજય પામીશ, પરના ગુણો સાંભળી શા માટે અદેખાઇ કરવી જોઇએ; અદેખાઈ કરવાથી તો ઉલટા આત્મામાં તેવા ગુણો પ્રગટી શકતા નથી. કૌરવોએ પાંડવોની અદેખાઇ કરવામાં કાંઈ બાકી રાખી નથી, પણ તેમના જેવા ગુણો તે પ્રાપ્ત કરી શકયા નહિ. તેમજ શ્રીપાલ રાજાની અદેખાઈ પણ ધવલ શેઠે ઘણી કરી, તેથી ધવલ કંઈ સુખી થયો નહિ, ઉલટો મૃત્યુ પામ્યો. મહાત્માઓના ગુણની અદેખાઈ કરી કોણ પુરૂષો સુખી થાય છે અને થવાના છે; ઇર્ષાળુ પુરૂષો સદાકાળ પારકાના ગુણો દેખી ચિત્તમાં બળ્યા કરે છે, તેને સુખે ઉંઘ આવતી નથી. ઇર્ષાળુ મનુષ્ય કદી ઉચ્ચ ગુણોનો ધારક બનતો નથી, ઉલટો તે દુર્ગુણોને ધારણ કરનાર બને છે. જ્ઞાની પુરૂષો એમ કહે છે કે પરના ગુણ સાંભળી ખુશ થાઓ, પરમાં અણુ જેટલો ગુણ હોય તેને પર્વત સમાન ગણીને તેની સ્તુતિ કરો એજ આ જગતની અંદર ઉચ્ચ થવાનું પગથીયું છે. મત્સરી પુરૂષ અધ્યાત્મ માર્ગ સન્મુખ થઇ શકતો નથી, કારણ તે બાહ્યદૃષ્ટિથી દેખી શકે છે. અંતર દૃષ્ટિથી દેખતાં ઇર્ષાદોષ રહેતો નથી, કારણ કે અંતરાત્મા પોતાના આત્મા સમાન અન્ય આત્માને ગણે છે. અંતરાત્મા, દોષ અને ગુણોનો યથાર્થ નિર્ણય કરી શકે છે, તેથી તે દોષમાં સપડાતો નથી; માટે ઈર્ષા દોષ નાશ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, ખરેખર ઇર્ષાદોષથી જીવો કષ્ટો પામ્યા પામે છે અને પામશે. ઇર્ષાદોષના સદ્‌ભાવથી જીવો, પરાજય ભૂતકાળે પામ્યા, સાંપ્રતકાળમાં પામે છે, અને ભવિષ્યમાં પામશે.

ગુણાનુરાગ વિના અધઃપતન થાય છે.

गुणवंताण नराणं, ईसाभर तिमिर पूरिओ भणसि;
जइ कहवि दोसलेसं, ता भमसि भवे अपारंमि. ॥ ७ ॥

ભાવાર્થ—અરે આત્મા. જો તું ગુણીજનોના લેશ માત્ર દોષને ઈર્ષાથી કહીશ તો ખરેખર અપાર એવા સંસારમાં પરિભ્રમણ કરીશ. ઇર્ષાથી અંધ બનેલા પુરૂષો ઘુવડની પેઠે જ્યાંત્યાં સદ્‌ગુણરૂપ સૂર્યને દેખ્યા વિના પરિભ્રમણ કરે છે. સજ્જન પુરૂષોની અંદર સરસવ જેટલો દોષ હોય તો મેરૂ પર્વત જેટલો કહી બતાવે છે અને ઇર્ષાળુઓ

ગુણીજનનો લેશ માત્ર પણ દોષ જોવો નહિ તે બતાવે છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અછતાં આળ પણ ગુણીજનો પર મુકવા અચકાતા નથી, ગુણી પુરૂષોના ગુણ દેખવાને ઇર્ષાળુઓની સદ્‌ગુણ દૃષ્ટિ બંધ થયેલી હોય છે. ધત્તુર ભક્ષકની પેઠે તેઓ ગુણોને પણ વિપરીતપણે દેખ્યા કરે છે, ઇર્ષાળુઓ કોઇની પ્રશંસા સાંભળે છે તો તે ઉપર લક્ષ નહિ રાખતાં, સામા પુરૂષોની અંદર કયા દુર્ગુણો છે તેજ જોવામાં ધ્યાન રાખ્યા કરે છે. સમકીતિજીવ પરના સદ્‌ગુણો જોવામાંજ દૃષ્ટિ રાખે છે, ત્યારે તેઓ (ઇર્ષાળુઓ) પરના અવગુણો દેખવામાં દૃષ્ટિ રાખે છે. જેમ કાગડો ચાંદાં દેખે છે તેમ ઈર્ષાળુ પારકા અવગુણ દેખે છે. ઇર્ષાબળથી અંધ બનેલો પુરૂષ અનેક અવગુણોને ધારણ કરતો છતો તથા અષ્ટ કર્મોની વર્ગણાને ગ્રહણ કરતો થકો ચોરાશી-લાખ જીવયોનિમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

जं अब्भसेई जीवो, गुणं च दोषं च इत्थ जम्मंसि;
तं परलोए पावइ, अब्भासेणं पुणो तेणं. ॥ ८ ॥

ભાવાર્થ—આત્મા આ ભવમાં ગુણ કે દોષ એ બેમાંથી જેનો અભ્યાસ કરી શકે છે તે પરલોકમાં પામે છે, જો આ ભવમાં સદ્‌ગુણોનો વિશેષ અભ્યાસ કરવામાં આવે છે તો પરભવમાં વિશેષતઃસદ્‌ગુણો ખીલી શકે છે અને દોષોને વિશેષતઃસેવવામાં આવે છે તો પરભવમાં દોષોજ પ્રગટે છે, જે પ્રકારના ગુણનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે તે પ્રકારનો ગુણ પ્રકટી શકે છે. ધારો કે એક મનુષ્ય આ ભવમાં ધૈર્ય અને વિનય એ બે ગુણનો વિશેષ અભ્યાસ કરતો હોય અને કંજુસાઈ દોષને સેવતો હોય છે તો પરભવમાં અવતાર લેતાં તેનામાં ધૈર્ય અને વિનય ગુણ પ્રગટે છે, પણ કંજુસાઈ હૃદયમાં આવે છે. કોઈ મનુષ્ય આ ભવમાં દયાવંત હોય અને લોભદોષનું વિશેષતઃ સેવન કરતો હોય છે તો પરભવમાં દયાવંત થાય છે, પણ લોભી વિશેષ દેખવામાં આવે છે. કોઈ આ ભવમાં પરોપકારી વિશેષતઃ હોય પણ મૈથુનની ઇચ્છા વિશેષ હોય છે તો પરભવમાં અવતાર પામતાં પરોપકારનો ગુણ સ્વભાવે ખીલે છે, પણ કામની ઇચ્છાથી તે કામી અત્યંત ગણાય છે. આ ભવમાં જો ચારિત્ર પાળવાનો વિશેષ અભ્યાસ હોય, ચારિત્ર ઉપર વિશેષ રાગ હોય છે. તો પરભવમાં તે પુરૂષને ચારિત્ર ત્વરિત પ્રાપ્ત થાય છે, કોઇ મનુષ્યને આ ભવમાં સાધુ થવાનો વિશેષ ગુણાનુરાગ હોય છે તો પરભવમાં સાધુ થવાની તીવ્રેચ્છા ધરાવે છે અને તે સાધુ થઈ શકે છે. જો આ ભવમાં સમ્યક્‌ત્વધર્મ ઉપર વિશે-

ગુણ કે દોષ એ બેમાંથી જેનો અભ્યાસ થાય છે તે પરભવમાં પમાય છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ષતઃ ગુણાનુરાગ હોય છે તો પરભવમાં હ્હેને સમ્યક્ત્વગુણ વિશેષતઃ પ્રાપ્ત થાય છે, જો આ ભવમાં જૈન સાધુ ઉપર અરૂચિ થાય છે તો પરભવમાં સાધુ ઉપર અરૂચિ ઉત્પન્ન થાય છે. જો આ ભવમાં દેવની પ્રતિમા ઉપર દ્વેષ થાય છે, તો પરભવમાં દ્વેષના અભ્યાસથી પ્રતિમા [મૂર્તિ] ઉપર દ્વેષ થાય છે. પ્રતિમાનું ખંડન કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે. આ ભવમાં અનેક પ્રકારના મનુષ્યોમાં ભિન્ન ભિન્ન ગુણો દેખવામાં આવે છે, તેનું કારણ તેઓએ પૂર્વ ભવોમાં તે તે સદ્ગુણોનો વિશેષતઃ અનુરાગ કરી તે તે ગુણોને સેવેલા હોવા જોઇએ. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ભવ્યાત્મા-ઓએ સદ્ગુણનો વિશેષતઃ રાગ કરવો જોઇએ. દેવ, ગુરૂ, ધર્મ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, ધ્યાન, સમાધિ આદિગુણો ઉપર તીવ્ર ગુણાનુરાગ કરવો કે જેથી પરભવમાં તે ગુણો વિશેષતઃ ખીલી શકે. અંતે સંપૂર્ણપણે ખીલતાં પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત થાય.

जो जंपइ परदोसे, गुणसयभरिओवि मच्छर भरेणं;
सो विउसाण मसारो, पलाल पुंजव्व पडिभाइ. ॥ ९ ॥

ગુણી પણ પરદોષ વદતાં છતાં નિર્માલ્ય ગણાય છે.

ભાવાર્થ—સેંકડો ગુણથી ભરેલો એવો પણ કોઇ મનુષ્ય ઈર્ષ્યાભરથી પારકાના દોષો બોલતો તે આટલો બધો ઉચ્ચ છતાં પણ પંડિત ગુણી પુરૂષોમાં અસાર પલાલપુંજની પેઠે શોભે છે.

આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે પરની અંદર છતા વા અછતા દોષોને બોલવાથી હલકાઇ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ કંઇ આત્મલાભ થતો નથી. જ્ઞાનિ પુરૂષો કહે છે કે પોતે લાખો ગુણથી ભર્યો હોય, તોપણ જો પારકાના દોષ બોલવાની ટેવ ન ગઇ તો તે સર્પની પેઠે ભયંકર લાગે છે, પલાલપુંજની પેઠે અસાર લાગે છે. મનુષ્ય સર્વ અંગે સુંદર હોય પણ જો નાકે ચાઠું હોય છે તો તે ખરાબ લાગે છે. તેવીજ રીતે ગમે તેવો જ્ઞાની હોય, પ્રતિ-ષ્ઠિત હોય, તોપણ પરના દોષ બોલવાથી ખરાબ લાગે છે. એ એમ માને છે કે હું સારૂં કરૂં છું, પણ તેથી તે પોતાનું અને પરનું અહિત કરે છે, કારણ કે અવગુણ બોલવાથી પોતાનું તો પ્રત્યક્ષ અહિત થાય છે તેવીજ રીતે અન્ય પુરૂષો તેની કહેલી વાત સાંભળીને અરૂચિવાળા બને છે. તેથી તેઓ ગુણોને પણ લેઇ શકતા નથી. એક સરોવરમાં પેઠેલો પાડો, પાણી ડહોળી નાખે છે તેથી પોતે પણ નિર્મળ જળ પી શકતો નથી અને અન્ય પશુ-ઓને પણ જળ પીતાં વિઘ્ન કરે છે, તેથી પાડો ગાંડો ગણાય છે તેવી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

રીતે **अ** નામના મનુષ્યમાં પચ્ચીશ ગુણ છે અને એક દોષ છે. **क** નામનો પુરૂષ **अ** નામના પચ્ચીશ ગુણો સામું જોતો નથી અને એક દોષ દેખી જગત્‌માં જ્યાં ત્યાં નિંદા કરતો ફરે છે, તેથી પરિણામ એ આવે છે કે તે **अ**ની સાથે વેર ઝેર બાંધે છે. **अ**નો દોષ દૂર કરી શકતો નથી, પચ્ચીશ ગુણ લેઇ શકતો નથી અને અન્ય પુરૂષોને પચ્ચીશગુણ લેવામાં વિઘ્ન નાંખે છે, માટે તે વિઘ્ન સંતોષી લેખાય છે. **क** એમ ધારે છે કે રખેને કોઈ **अ**નો રાગી બને ? માટે તે એક દોષને ઉઘાડે છે; પણ **अ**ના પચ્ચીશ ગુણોથી સર્વ મનુષ્યો એક દોષ છતાં પણ આકર્ષાય એમાં આશ્ચર્ય નથી. **क**ની ધારેલી ધારણા નિષ્ફળ જાય છે અને લોકમાં તે નિંદક ગણાય છે, માટે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ગુણી પુરૂષ પણ અન્યના અવગુણ બોલતો ખરાબ લાગે છે તો દુર્ગુણીનું તો શું કહેવું; તે સભ્યો સમજી શકશે.

जो परदोसे गिण्हइ, संतासंतेवि दुट्ठभावेणं;
सो अप्पाणं बंधइ, पावेण निरत्थएगावि. ॥ १० ॥

દુષ્ટ ભાવથી છતા વા અછતા દોષો ગ્રહણ કરવા છતાં પાપાત્મા બને છે.

ભાવાર્થ—દુષ્ટભાવથી જે આત્મા, પરના છતા વા નહિ છતા દોષોને ગ્રહણ કરે છે તે પાપ વડે પોતાના આત્માને નિરર્થક બંધનમાં નાંખે છે. પરમાં દોષ હોય તો પણ કહેવાની કંઇ પણ જરૂર નથી. ધારો કે **ग** નામના પુરૂષમાં પંચ મહાવ્રતમાંના ચાર છે અને એક વ્રત નથી. અર્થાત્ તે વ્યભિચારી છે. **ट** નામનો પુરૂષ તે જાણે છે અને આખા શહેરમાં તેની ફજેતી કરવા જ્યાં ત્યાં બકબકાટ કરે છે. આથી તે પાપ કર્મથી **ट** નામનો પુરૂષ બંધાય છે, પણ કંઈ તે કર્મથી છુટતો નથી; ત્યારે નાહક તેણે નિંદા કરી એમ સિદ્ધ થયું. **ट** નામના પુરૂષના નિંદાના બોલથી તે લોકોમાં નિંદક ગણાય છે. તેને **ग**ની સાથે વૈર થાય છે. **ग** નામનો પુરૂષ તો દોષી હતો અને વાટે જતાં કજીઓ વ્હોરવાની પેઠે તે કલેશમાં ઉતરતાં રાજદ્વેષથી લેપાય છે અને તેનું અધ:પતન થાય છે. નિંદાના શબ્દો બોલવાથી **ग** સુધરતો પણ નથી, ઉલટો બગડે છે. સુધારવાની રીતિ તો એ છે કે ત્હેની આગળ તેવા ગુણોનું વર્ણન કરવું. ખાનગીમાં ત્હેને બોધ કરવો, બોધથી તેનો આત્મા સુધરે છે. એવું જાણી સ્ત્રીઓએ અને પુરૂષોએ પારકી નિંદા કરવાની ટેવ વારવી. નિંદક દોષોને બોલે પોતે પાપ કર્મથી બંધાય છે અને પરને પણ પાપ કર્મમાં સાહાયી થાય છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तं नियमा मुत्तव्वं, जत्तो उपज्जए कसायग्गी;
तं वथ्थुं धारिज्जा, जेणोवसमो कसायाणं. ॥ ११ ॥

ભાવાર્થ—જેથી કષાયરૂપ અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય તેવું કાર્ય અવશ્ય ત્યાગવું જોઇએ, અને જેથી કષાયો દબાઇ જાય તેવું કરવું જોઇએ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, ઇર્ષ્યા, કામ વગેરે કષાયોનો ઉત્પાત થાય એવા હેતુઓનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. પોતાને કષાયો ઉત્પન્ન થાય અને પરજીવોને કષાયો ઉત્પન્ન કરાવે એવી નિંદા વગેરે દોષોનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, ગુણાનુરાગથી કષાયો ટળે છે. અર્થાત્ તેઓનું પ્રશસ્યપણે રૂપાંતર થાય છે. માટે જે જે હેતુઓથી કષાયો ટળે તે તે હેતુઓ આદરવા જોઈએ. સમતાને આદરવાથી કષાયોનો નાશ થાય છે. રાગમાં પણ નહિ પડવું તેમ દ્વેષમાં પણ નહિ, આવી દશાને સમતા કહેવામાં આવે છે. આ દશા ઉચ્ચ છે અને તેના પહેલાંની **ગુણાનુરાગ**ની દશા છે. ગુણાનુરાગથી નિંદા–ચાડી વગેરે અનેક દોષો નાશ પામે છે, તેથી કષાયો પણ મંદ પડે છે. જ્ઞાની પુરૂષો કહે છે કે ગુણાનુરાગ ધારણ કરવાથી કષાય કેવી રીતે શાંત થાય તે તમારા અનુભવમાં આવશે. કષાયાગ્નિને ક્ષમા જલથી શાંત કરવી. પરના અવગુણ ન બોલવાથી પરને પણ પોતાના નિમિત્તથી કષાયરૂપ અગ્નિ ઉત્પન્ન થતી નથી. ગુણાનુરાગનું એ ફળ છે.

કષાયાગ્નિના હેતુઓનો ત્યાગ બતાવે છે.

जइ इच्छइ गुरुपत्तं, तिहुयण मज्झंमि अप्पणो नियमा;
ता सव्वपयत्तेणं, परदोसविवज्जणं कुणह. ॥ १२ ॥

ભાવાર્થ—જો ત્રણ ભુવનમાં હે આત્મન્ ત્હારે ગુરૂ એવું પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા હોય તો સર્વ પ્રકારના ઉદ્યમથી પારકા દોષ જોવાના તથા બોલવાના છોડી દે, પરના દોષો જોવાની તથા બોલવાની જ્યાં સુધી ઇચ્છા છે, ત્યાં સુધી માર્ગાનુસારિનાં લક્ષણો પણ પ્રાપ્ત થતાં નથી. તો સમ્યક્ત્વની શી વાત ? સમ્યક્ત્વવંત આત્મા પોતાના દોષો જુએ છે અને તેનો નાશ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. લાખો વા કરોડો ઉપાય કરીને પણ પારકા દોષ બોલવાની ટેવ ત્યાગવી જોઇએ, પારકા દોષ બોલવાની ટેવ વાર્યા વિના ઉત્તમ થઈ શકાતું નથી. પુરૂષના ધર્મો તરફ જોતાં પણ એમ જણાય છે કે પારકા દોષો બોલવા એ પુરૂષને છાજે નહિ, માટે પ્રાણાંતે પણ પરના દોષો બોલવા નહિ.

કર્તા, સર્વ પ્રયત્નથી નિંદા છોડી દેવાનું બતાવે છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चउहा पसंसणिज्जा, पुरिसा सव्वुत्तमुत्तमा लोए;
उत्तम उत्तम उत्तम, मज्झिम भावाय सव्वेसिं. ॥ १३ ॥

जे अहम अहम अहमा, गुरुकम्मा धम्म वज्जिया पुरिसा;
ते विय न निंदणिज्जा, किंतु दया तेसु कायव्वा. ॥ १४ ॥

ભારે કર્મી જીવોની નિંદા કરવી નહિ તો અન્યની તો કેમ કરાય તે પુરૂષોના ભેદોદ્વારા જણાવે છે.

ભાવાર્થ—ચાર પ્રકારના મનુષ્યો પ્રશંસવા યોગ્ય છે, સર્વોત્તમોતમ, ઉત્તમોત્તમ, ઉત્તમ અને મધ્યમ. આ ચાર ભેદવાળા મનુષ્યોની તો સદાકાળ સ્તુતિ કરવી જોઇએ. તેઓના ગુણોનું અનુકરણ કરવા ઉદ્યમ કરવો, તેઓના ગુણોમાં ચિત્તવૃત્તિ પરોવવી જોઈએ. ચાર પ્રકારના પુરૂષોનું ધ્યાન ધરતાં આત્મા ઉચ્ચ થતો જાય છે અને નીચ દોષોથી વિમુકત થાય છે. અધમ અને અધમાધમ એ બે તો ધર્મથી હીન અને ભારે કર્મી જીવો હોય છે, આવા ભારે કર્મી જીવોની પણ નિંદા કરવી નહિ. પરંતુ તેઓ ઉપર કરૂણા બુદ્ધિ ધારવી જોઇએ.

અધમ અને અધમાધમ જીવોનાં આચરણ ખરાબ હોય છે, તેઓની સંગતિ હિતાવહ નથી, તોપણ તેઓની નિંદા ન કરવી જોઇએ. કેટલાક એમ કહેશે કે તેઓને લોકમાં હલકા પાડવા નિંદા કરવી જોઈએ. આના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે–ત્રણ કાળમાં હલકો પાડવાથી કોઈ સુધર્યો નથી અને સુધરવાનો નથી. વૈદ્યો વા દાકતરો જો એમ વિચાર કરે કે આપણે રોગીઓને હલકા પાડવા તેઓની નિંદા કરવી જોઇએ, કે જેથી ફરીથી રોગોમાં ફસાય નહીં. શું આમ કરવાથી રોગીઓ રોગથી મુકત થવાના ? ના કદી નહીં. ઉલટું રોગીઓની સંખ્યામાં વધારો થવાનો. તેવીજ રીતે મનુષ્યો એમ વિચારે કે દોષીઓની આપણે જગજાહેર નિંદા કરીશું એટલે દોષીઓ દોષથી રહિત થવાના પણ આમ કરવાથી પેલા દાકતરોની પેઠે થવાનું અને દોષીઓના દોષ દૂર થઇ શકશે નહિ. દાકતર વા વૈદ્યોની ફરજ છે કે રોગ અને રોગના હેતુઓ જે અટકાવી રોગીઓની પ્રેમ ભાવથી સારવાર કરવી, રોગીઓને આશ્વાસના આપવી, રોગીઓને ગમે તે રીતે નિરોગી કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, એજ દાકતરોની ફરજ છે. દાકતરોમાં રોગ મટાડવાની શકિત હશે તો રોગીઓ બાપજી કરતા કરતા તેઓની પાસે આવવાના અને પોતાની સર્વ હકીકત કહેવાના. દવા પણ કરવાના અને પથ્ય પણ પાળવાના, અંતે નિરોગી પણ થશે. તેવીજ રીતે દોષીઓ પણ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અમે દોષી છીએ એમ જાણે છે, પણ તેઓની નિંદા કરે છે, તેની પાસે તો તે જતા નથી, ઉલટા તેનું પણ બુરૂ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. ઢેડને અડનારો બ્રાહ્મણ પણ અભડાય તેમ દોષીઓના દોષ બોલનારા પણ તે તે દોષોના પ્રસંગે સપાટામાં આવી જાય છે. દોષીઓની નિંદા કરનારાએએ સમજવું કે અન્યની નિંદાનાં બણગાં ફુંકવાથી ભંગીપણું પ્રાપ્ત થવાનું, અને દોષીઓને નિર્દોષ કરી શકવાના નથી. તમારામાં નિંદા કરવાનો દોષ કાઢી નાંખો, તમો નિંદા કોઇની પ્રાણાંતે પણ નહીં કરો. એવી ઉત્કૃષ્ટ દશામાં રહેશો ત્યારે દોષીઓ પણ તમારૂં વર્તન, શુદ્ધ પ્રેમવાળું જોઇ તમો ઉપદેશ નહિ આપો તોપણ પોતાનું વર્તન સુધારવાના પ્રયત્ન કરશે, અને તેના ઉપાયો તમને પુછશે. પોતાના સર્વ દોષોની હકીકત તમને કહેશે. તેઓ દોષથી મુક્ત થશે. એમ ખાત્રી રાખશો. ગંગાના જળે ગંદકીવાળા જળની નિંદા ન કરવી જોઇએ પણ મલીન જળને પોતાનામાં ગંગાનું જળ ભેળવશે એટલે મલીન જળ પણ નિર્મળ બની જશે, કોઇના પણ દોષોની નિંદા ન વદનારા તીર્થંકરો આદિ ઉત્તમ પુરૂષો છે, તેઓની સંગતથી હજારો જીવો દોષ મુક્ત થાય છે. દોષ બોલનારાઓને ભલામણ કે તમો પણ તીર્થંકરના જેવી યોગ્યતા મેળવો તો તુર્ત હજારો લાખો દોષીઓને તમે નિર્દોષી બનાવી શકશો. પણ હે નિંદકો! તમે પોતાનામાં રહેલા મેરૂપર્વત જેટલા મોટા દોષો જોતા નથી, કોઇની આગળ કહેતા નથી, રખેને કોઇ જાણે તો પ્રાણ જાય એમ વિચારો છો અને અન્યના દોષો જોવા તથા કહેવા મંડી જાઓ છો, વિચારો! આ તમારી કેવી અધમતા? માટે યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરો, ગંભીર બનો, અધમ અને અધમાધમ મનુષ્યોની પણ નિંદા કરવાનું કર્મ છોડી દોઃ—

पच्चं गुब्भड जुव्वण, वंत्रीणं सुरहिसार देहाणं;
जुवईणं मज्जगओ, सव्वुत्तम रूपवंतीणं. ॥ १५ ॥
आजम्म बंभयारी, मणवयकाएहिं जो धरई सीलं;
सव्वुत्तमुत्तमो पुण, सो पुरिसो सव्व नमणिज्जो. ॥ १६ ॥
एवं विह जुवइगओ, जो रागीहुज्ज कहवि इग समयं;
बीय समयंमि निंदइ, तं पावं सव्वभावेणं. ॥ १७ ॥
जम्मंमि तम्मि न पुणो, हविज्ज रागो मणंमि जस्स कया;
सोहोई उत्तमुत्तम, रूवो पुरिसो महासत्तो. ॥ १८ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पिच्छइ जुवई रूवं, मणसा चिंतेइ अहव खणमेगं;
जो ना मरइ अकज्जं, पथ्थिज्जंतो वि इत्थीहि. ॥ १९ ॥
साहूवा सङ्ढोवा, सदार संतोस सायरो हुज्जा;
सो उत्तमो मणुस्सो, नायव्वो थोव संसारो. ॥ २० ॥
पुरि सथ्थेसु पवट्टइ, जो पुरिसो धम्मअत्थ पमुहेसु;
अन्नुन्नमवाबाहं, मज्झिमरुवो हवइ एसो. ॥ २१ ॥

કર્તા–સર્વોત્તમ આદિનાં લક્ષણ કહે છે.

ભાવાર્થ—જેઓના અંગેઅંગમાં યૌવન તનથન નાચી રહ્યું છે, અને સુગંધથી અંગ બ્હેકી રહ્યું છે, અને અત્યંત રૂપવંતી સ્ત્રીઓમાં વસ્યા છતાં જે બ્રહ્મચર્ય પાળી શીલવંત રહ્યા છે, તે સર્વોત્તમ ઉત્તમ જાણવો; તે પુરૂષ સદાવંદનીય છે.

રૂપવંતી યુવાન સ્ત્રીઓની સાથે સંગત થતાં જે કદાચ મનમાં ક્ષણભર ડગ્યો, પણ અકાર્યમાં જંપલાતાં પહેલાં વૈરાગ્યથી મનને પાછું ખેંચી લે અને અકાર્યનો પશ્ચાતાપ કરે, આત્મભાવથી ખરેખરી રીતે અંતરમાં પશ્ચાતાપ કરે, અને ફરીથી તે જન્મમાં સ્ત્રીઓ પ્રતિ રાગભાવ ન થાય, વૈરાગ્ય ભાવમાં વર્તે તે ઉત્તમોત્તમ બળવંત પુરૂષ જાણવો. રૂપવંતી યૌવનવસ્થાવાળી સ્ત્રીની ક્ષણવાર ઇચ્છા કરે, ભોગવવાની અભિલાષા કરે, સ્ત્રીઓએ પ્રાર્થના કરાયેલો પણ અકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહિ. સાધુ હોય તો સાધુ તરીકેનું સ્વકીય બ્રહ્મચર્ય સાચવે, શ્રાવક હોય તો શ્રાવક તરીકેનું સ્વકીય બ્રહ્મચર્ય વ્રત સાચવે, તે સાધુ તથા શ્રાવકને ઉત્તમ પુરૂષ જાણવા.

ધર્મ અર્થ અને કામને પરસ્પર હાનિ ન થાય, તેવી રીતે જે વર્તે તે મધ્યમ પુરૂષ ગણાય છે. સ્ત્રીઓનું તે પ્રમાણે સમજી લેવાય.

एएसिं पुरिसाणं, जइगुणगहणं करेसि बहुमाणं;
तो आसन्नसिवसुहो, होसि तुमं नथ्थि संदेहो. ॥ २२ ॥

પૂર્વોક્ત પુરૂષોના બહુમાનથી થતાં ફળ.

ભાવાર્થ—એ ચાર પ્રકારના મનુષ્યોનું બહુમાન કરીશ, તેમજ તેઓના ગુણોનું ગ્રહણ કરીશતો હે આત્મન્! અલ્પકાળમાં તું મોક્ષનાં સુખનો ભોક્તા બનીશ, એમાં સંદેહ નથી. બ્રહ્મચર્ય વ્રતનું દષ્ટાંત આપી પુરૂષોનું વર્ણન કર્યું, તેથી ઉપલક્ષણદ્વારા અન્ય વ્રતો અને ક્ષમાદિ અન્ય

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ગુણોનું પણ ગ્રહણ કરવું, તથા તેઓના ગુણોનું બહુ માન કરવું. અહો જગતમાં સાધુઓ તથા સાધ્વીઓને ધન્ય છે કે જે પરોપકારને માટે જીવનને ગાળે છે. શ્રાવક અને શ્રાવીકાઓ ગુણાનુરાગથી એમ ચિંતવે કે અહો આપણે છકાયનો કુટો કરીએ છીએ, આરંભ કરીએ છીએ. માટે આપણાથી સાધુ અને સાધ્વીઓ અનંતગુણ ઉચ્ચ છે, આત્મભોગ આપીને ગૃહસ્થોને ઉપદેશ આપે છે, દુઃખ વેઠીને પણ ગામો ગામ વિહાર કરે છે કરૂણાબુદ્ધિથી ગૃહસ્થોને સાધુ વ્રતો અર્પે છે, પુસ્તકો લખાવી સુધારે છે ગામોગામ ધર્મનું વર્ણન કરે છે. જ્ઞાન અર્પી અજ્ઞાનનો નાશ કરે છે.' સાધુ અને સાધ્વીઓનાં બાહ્યવ્રતો પણ એવાં છે કે તે સ્વપર હિતસાધક છે. તે વ્રતોનું મ્હારામાં કંઈ ઠેકાણું નથી. સાધુ અને સાધ્વીની નિંદા કરવાથી ખરેખર પરભવમાં સાધુપણું પ્રાપ્ત થનાર નથી; ઉચ્ચ દયાદિ ગુણો મળનાર નથી. એમ સમજીને શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ નિંદા કરવાની ટેવ દૂર કરે છે. નિંદા દોષને વારનાર મુક્તિ પામે એમાં સંદેહ નથી.

पासथ्थाइसु अहुणा, संजमसिढिलेसु मुक्कजोगेसु;
नोगरिहा कायव्वा, नेव पसंसा सहामज्झे. ॥ २३ ॥

ભાવાર્થ—હાલમાં ચારિત્ર યોગ પાળવામાં શિથિલ થઈ ગયેલાઓની પણ સભામાં નિંદા વા પ્રશંસા કરવી યોગ્ય નથી. તાત્પર્યાર્થ કે તેવાઓના સંબંધમાં માધ્યસ્થ ભાવ ધારણ કરવો, જેઓએ ચઢતે ભાવે ચારિત્ર લીધું હોય પણ કર્મના ઉદયથી પાછા પડી ગયા હોય, પંચમહાવ્રતમાં દોષ લગાડયા હોય, બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કર્યો હોય, જુઠું બોલતા હોય, આત્મસમાધિમાં ન રહેતા હોય, રાગદ્વેષ કરતા હોય, તેવાઓની પણ પ્રાણાંતે ઉત્તમ ચારિત્ર ધારકોએ તથા ભકત વા પંડિતનામ ધરાવનારાઓએ નિંદા કરવી નહિ. ચારિત્રમાં ચડતા અને પડતા પરિણામ ઘણી વખત થયા કરે છે. જે ચડે છે તેજ પડે છે, અને જે પડે છે, તેજ ચડે છે. કેટલાક સાધુનાં વ્રતો લેવા કે પાળવા સમર્થ નથી, પોતે સાધુ થતા નથી, સાધુ થાય તેને અટકાવે છે, છતાં ગમે તે સાધુના દોષો બોલવા મંડી જાય છે અને જ્યારે કોઈ સાધુ ત્હેને (નિંદક શ્રાવકને) ઠપકો આપે ત્યારે કહે કે અમારે શું છે ? અમે તો છૂટા છીએ, અમે તો વેશ્યાના ઘેર પણ જઈએ, તમે માથું મુંડાવ્યું છે માટે તમને નિંદીશું. ત્યારે સાધુ મહારાજ તેને કહે છે કે હે શ્રાવક નામધારક, ત્હારે પણ શ્રાવકના ગુણો

કર્તા—પાસથ્થાદિકની પણ નિંદાનો ત્યાગ બતાવે છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ. શ્રાવકના એકવીશ ગુણોમાંથી અને શ્રાવકના બાર વ્રતોમાંથી તમારામાં કેટલાં છે? તમારામાં કેટલા દોષ છે? એનો વિચાર કરો છો કે નહિ? ત્યારે શ્રાવક કહે છે કે ધોળે લુગડે ડાઘ હોય. અમારે ત્હેમાંનું કંઈ નથી. ત્યારે સાધુ મહારાજ કહેશે કે ત્હને અમને કહેવાનો કંઈ અધિકાર નથી, ત્હને કોણ કહેવા આવ્યું છે? ત્હારા ઘેર આવીએ ત્યારે વહેરાવીશ નહિ, બોલ ત્હારે મ્હારે કંઈ સંબંધ છે? જા ત્હારૂ થાય તે કરી નાખ, અમારે હવે કયાં દીકરી દીવો લેવો દેવો છે. દેવગુરૂની નિંદા કરે તે સાતમી નરકે જાય. ગુરૂની નિંદા કરતાં કૂળનો ક્ષય થઈ જાય છે, અનુભવી જોજે. આ પ્રમાણે નિંદા કરવાથી ચર્ચા ઉત્પન્ન થાય છે. શિથિલસાધુઓને પણ ખાનગીમાં સમજાવી સુધારવા, પણ નિંદા તો કરવી નહિ, પશુ પંખીઓને પણ પાંજરાપોળોમાં રાખી તેમનું હિત કરીએ છીએ, ત્યારે ઉત્તમ પણ શિથિલ એવા સાધુઓની નિંદા કરવી તે યોગ્ય નથી. તેમ તેઓની પ્રશંસા પણ કરવી યોગ્ય નથી તેવા ઉપર માધ્યસ્થતા રાખવી.

काउण तेसु करुणं, जइ मन्नइ तो पयासए मग्गं;
अह रुसइ तो नियमा, न तेसिं दोसं पयासेइ. ॥ २४ ॥

કર્તા કહે છે કે તેઓને માર્ગ બતાવવો પણ નિંદવા નહિ.

ભાવાર્થ—પાસત્થાદિક પર કરૂણા કરીને જો તેઓ માને એમ લાગતું હોય તો સત્યમાર્ગ પ્રકાશવો, તેઓ ગુસ્સો કરે એમ લાગતું હોય તો ગુણાનુરાગીઓએ તેના દોષો પ્રકાશવા નહિ. મહાત્માઓ ઉપદેશે છે કે દોષીઓને ઉપદેશ હિતકર લાગશે, એમ જણાય તો ઉપદેશ આપવો. જાહેર ઉપદેશ કરતાં ખાનગી ઉપદેશથી દોષીઓ (પાસત્થા) વગેરે વિશેષતઃ સુધરે છે. દોષીઓ ઉલટા ઉપદેશ દેનારને મારવા આવે, ત્હેના દોષો પ્રકાશે એવા અણીના મામલામાં પણ દોષીઓના દોષો પ્રકાશ કરવાનો વિચાર માત્ર પણ કરવો યોગ્ય નથી, કારણ કે એમ દોષ પ્રકાશવાનો વિચાર માત્ર પણ નહીં કરવાથી હૃદય શાંત રહે છે, અંતે આપણા ઉત્તમ સદ્‌ગુણો અને માધ્યસ્થ દૃષ્ટિ જોઇને પેલા દોષીને કંઈક અસર થાય છે. દોષોથી આ સંસાર ભર્યો છે. દોષોને જોવા જતાં પાર આવવાનો નથી. જ્યાં ત્યાં દોષોનો પ્રકાશ કરનારા કરોડો માણસથી પણ એક દોષીને નિર્દોષ કરી શકાતો નથી અને એક કે જે પ્રાણાંતે પણ કોઈના છતા (વિદ્યમાન) દોષોને બોલતો નથી. ઉલટો ગુણાનુરાગ ધારણ કરે છે તેવો એક માણસ બોલ્યા વિના પણ તેના

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ગુણોથી કરોડો મનુષ્યોને અસર કરી દોષોથી મુક્ત કરે છે. અહો! આ કેટલો બધો ચમત્કાર! એક ન્હાના બાળકના મુખપર કાળો ડાઘો પડયો હોય છે તેને કહીએ કે છોકરા ત્હારૂં મુખ કાળું છે ત્યારે તે ખીજવાશે અને ઉલટો કહેશે કે ત્હારૂં મુખ કાળું છે. છોકરાને પણ આવી શિક્ષા કડવી લાગે છે, અને સામો દોષ દેવા બોલે છે, પણ જો તે છોકરાને દર્પણ આપીએ તો પોતાની મેળે મુખપર લાગેલો ડાઘ ખરાબ લાગવાથી કાઢી નાંખશે. આ દૃષ્ટાંત બરાબર મનન કરવા લાયક છે. મનુષ્યોના દોષ કાઢવાને માટે કદી જાત ટીકાથી ઉપદેશ આપવો નહિ. કિંતુ દર્પણની પેઠે તેને સત્સમાગમ, જ્ઞાનોપદેશ, આત્મજ્ઞાન વગેરેનો ઉપદેશ આપવો. દોષી જાણે કે ખાસ આ મ્હનેજ કહે છે, મારી નિંદાજ કરે છે, એમ લાગે તેવી રીતે ઉપદેશ આપવો નહિ; યોગ્ય ઉપદેશ આપવો અન્યથા મૌન રહેવું.

संपइ दूसम समए, दीसइ थोवोवि जस्स धम्मगुणो;
बहुमाणो कायव्वो, तस्स सया धम्मबुद्धीए. ॥ ૨૯ ॥

કલિકાલમાં અલ્પ પણ ધર્મગુણનું બહુ માન કરવું એમ કર્તા કહે છે.

ભાવાર્થ—પંચમઆરામાં (કલિકાલમાં) વર્તમાન સમયમાં જે પુરૂષમાં અલ્પ પણ ધર્મગુણ દેખાય તેનું હમેશ ધર્મબુદ્ધિથી બહુમાન કરવું, કારણ કે અલ્પપણ ધર્મગુણનું બહુમાન પોતાના આત્માને ઉચ્ચ કરે છે. વર્તમાન સમયમાં ગમે તેવો ધર્મી હોય તોપણ અષ્ટ કર્મના ઉદયમાં તે છે તેથી દોષિતો ગણાવાનો—કર્મ દોષ વિના નિર્મળ ગુણવંત કોઇ સાધુ પણ મળી શકવાના નથી, ત્યારે કેમ કરવું? તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે ગુણ દૃષ્ટિથી ગુણો જોવા, ગુણો લેવા અને દોષો તરફ લક્ષ્ય આપવું નહિ. ગુણાનુરાગ કદી મૂકવો નહિ. એજ આ કાળમાં તરવાનો પ્રથમાવસ્થામાં મુખ્ય ઉપાય છે. આ કાળમાં જે ગુણાનુરાગી હોય તેને પણ ધન્યવાદ ઘટે છે, કારણ કે ગુણાનુરાગી પુરૂષોનો હાલમાં પ્રાયઃવિરહ દેખાય છે, ગુણાનુરાગમાં પણ કંઈ નથી એમ કેટલાક કહી તેનો મતિ પ્રમાણે અર્થ કરી વિરૂદ્ધ વિચારમાં આગ્રહ ખેંચી જાય છે. પરના ગુણને સાંભળતાંજ કેટલાકને તો ઉલટી આવ્યા જેવું થાય છે. દુષમ કાળમાં ગુણાનુરાગ પ્રાપ્ત થયો તો અલ્પકાળમાં મુક્તિ મળશે એમ સમજવું. ક્રિયારૂચિની આગળ જ્ઞાનરૂચિની પ્રશંસા કરીએ તો ક્રિયારૂચિ કંઇ પણ નિંદા કર્યા વિના રહેશે નહિ, મનમાં પણ બબડયા કરશે. તેમજ જ્ઞાનવાદીની આગળ ક્રિયા રૂચિનું વર્ણન કરીશું તો તેવુંજ બનવાનું; જૂના

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વિચાર ધર્મના ધારણ કરતા હશે તેની આગળ પણ સુધારાવાળા હીન લાગશે. દોષ મૂકીને ગુણ લેવો વા બોલવો દુર્લભ જણાશે. હાલમાં તો અલ્પ પણ ધર્મગુણનું બહુ માન કરવાની આવશ્યકતા છે. કારણ કે અલ્પ પણ ધર્મગુણ ધારણ કરનારા વિરલા છે. સર્વ ગુણ વીતરાગમાં છે, માટે જેટલા ગુણ તેટલા લેવા. દોષને જોવા નહિ, તેમ બોલવા પણ નહિ.

जउं परगच्छि सगच्छे, जे संविग्गा बहुस्सुया मुणिणो;
तेसिं गुणाणुरायं, मा मुंचसु मच्छरप्पहओ. ॥ २६ ॥

કર્ત્તા કહે છે કે–સ્વ કે પરગચ્છના સાધુઓની નિંદા કરવીનહિ.

ભાવાર્થ—હે આત્મા? પારકા કે પોતાના ગચ્છમાં જે સંવિગ્ન અને વિદ્વાન્ મુનિરાજો હોય, તેઓના પર મત્સરથી હણાએલો એવો તું ગુણાનુરાગ છોડીશ નહિ.

પ્રાયઃ કેટલાક પોતાના ગચ્છને વખાણે છે, અને પરગચ્છના વિદ્વાન્ વા મૂર્ખ સર્વ સાધુઓના છતા વા અછતા દોષો બોલવા મંડી જાય છે. કેટલીક વખત તો ઇર્ષ્યાથી કેટલાક વિદ્વાન્ સાધુઓ જાણી જોઇને અન્ય વિદ્વાન્ કે જે અન્ય ગચ્છના વા સંઘાડાના હોય, વા પોતાનાથી ભિન્ન વિચારવાળા હોય તેઓનું મૂળમાંથી ખોદી કાઢવા માટે અનેક જાતનાં આળ ચઢાવે છે. ગમે તે રીતે પણ ત્હેને શ્રાવકોની આગળ હલકો પાડવા ચૂકતા નથી; શાસ્ત્રના પાઠ પણ કુયુક્તિથી આડા ધરીને સામા સાધુઓને હલકા પાડવા શ્રાવકોની આગળ આડું અવળું સમજાવી ઉશ્કેરણી કરાવે છે. ત્યારે અન્ય ગચ્છના કે જેની સામાચારી ભિન્ન છે તેઓ પણ તેઓથી ઉતરતા નથી. અર્થાત્ તે પણ સામા સાધુઓની ક્રિયા, આચાર, તેમના દોષો પ્રકાશવા તેમના પક્ષના ભક્તોની આગળ કમરકસીને ઉદ્યમ કરે છે. સામાસામી ખંડનમંડન છપાવવામાં આવે છે. શ્રાવકો પણ સામાસામી ખંડનમંડન કરે છે. સાધુઓનો પક્ષ પકડે છે. મ્હારૂં તે સારૂં કરવા મંડી જાય છે. વ્યાખ્યાનમાં પણ ગમે તે રીતે નિંદા કરાય છે, **त गच्छावाला** સાધુઓ કહે છે કે **ख गच्छ**વાળા તો બીલકૂલ ભ્રષ્ટાચારી છે. સ્ત્રી સંગી છે. અમુકની સાથે અમુક રીતે વર્તતા હતા. ત્યારે **ख गच्छवाळा** હવે **त गच्छवाळा**ની નિંદા કરવા બાકી રાખતા નથી, અમુક સાધુની કોઈ સ્તુતિ કરે તો સામો નિંદક દૂધમાંથી પોરાની પેઠે એક બે દોષ કાઢવાનોજ. અમુક સાધુની કોઈ વિદ્વતા વખાણે તો સામો સાધુ તેનું ખંડન કરવાનો. અમુક સાધુ પરોપકારાર્થે પુસ્તક બનાવે તો સામા પક્ષવાળા નિંદા કર્યાવિના રહે નહિ, પોતાના રાગી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વા પોતાના ગચ્છના શ્રાવકો કરવા સારૂ રાત્રી દીવસ શ્રાવકોને મીઠાં વચન કહે અને કોઈ અન્ય ગચ્છી સાધુ પાસે આવે તો ત્હેના સામું પણ જોવાય નહિ, એક શેરીનું કૂતરૂ જેમ અન્ય શેરીના કૂતરાને મળે અને તેની અવસ્થા થાય, તેવી અવસ્થા થાય. આમ ઘણા લોકો ગચ્છોની હાલના કાળમાં દશા વર્ણવે છે. જો આમાંનો કેટલોક ભાગ ખરો હોય તો ખરેખર ગુણાનુરાગને દેશવટો અપાયો છે એમ સમજી લેવું.

સાધુઓના ગચ્છોની આવી દશા દેખીને કેટલાક નવો પંથ કાઢે, અને સાધુઓના કુસંપનો લાભ લેઇ તેવા પંથો ચાલી શકે, અને જૈન સનાતન સંઘના ધર્મો નાશ પામે તેમાં ગચ્છના આચાર્યો તથા સાધુઓનો દોષ છે.

સંપ્રતિકાળમાં પ્રાયઃ ગુણાનુરાગને બદલે દોષદૃષ્ટિ વધી પડી છે. શ્રાવકોમાં પણ તેવી દશા પ્રાયઃ દેખવામાં આવે છે, નવા પંથ કાઢનારાઓ પણ ફક્ત જૂનાને નિંદે છે, સાધુ અને સાધ્વીઓને નિંદે છે, અને આડું અવળું સમજાવે છે; પણ ગુણાનુરાગની દૃષ્ટિ વિશેષતઃ દેખવામાં આવતી નથી. નવા પંથવાળાઓ સનાતન પંથવાળાઓનું દરેક કૃત્ય મૂળમાંથી ખોદી કાઢવા પ્રયત્ન કરે છે, એટલુંજ નહિ; પણ નવા પંથના રાગથી અનેક પાખંડ કરી મત વધારવા ધારે છે, સાધુઓએ તથા શ્રાવકોએ પરસ્પરના ગચ્છોના વિદ્વાન્ સાધુઓ પર ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો જોઇએ. પરગચ્છના વિદ્વાનોની કોઇની આગળ નિંદા કરવી નહિ, તેઓ બુરૂ કરે તો પણ તેઓના છતા વા અછતા દોષોનો પ્રકાશ કરવો નહીં. પરગચ્છની સાથે પણ વિશાળ દૃષ્ટિ રાખી ભ્રાતૃભાવ ધારણ કરવો, પોતાના ગચ્છના વિદ્વાન્ સાધુઓની પણ કદી પ્રાણાંતે નિંદા કરવી નહિ. શ્રાવકોએ પણ ભિન્નભિન્ન ગચ્છવાળાઓ ઉપર ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો, જો ગુણાનુરાગ ધારણ નહિ કરવામાં આવે તો સાધુવર્ગ વા ગચ્છનો નાશ થશે, તેમાં સંશય નથી, કારણ કે નિંદકોની તથા તેમના ધર્મની પડતી થયા વિના રહેતી નથી, પોતાના ગચ્છના વિદ્વાન્ સાધુઓ વા મૂર્ખ સાધુઓની પણ છતા વા અછતા દોષની નિંદા કરવી નહિ, એટલુંજ નહિ; પણ દુનિયાના ગમે તે મનુષ્યની સાધુએ નિંદા કરવી નહિ. સ્વદર્શની હોય વા પરદર્શની હોય તોપણ કોઇના છતા વા અછતા દોષો પ્રકાશવા નહિ.

સાધુઓ કોઇના પણ દોષો પ્રકાશે નહિ, અને ગુણાનુરાગ ધારણ કરે તો ધર્મમાં ઘણા મનુષ્યોને દાખલ કરી શકે, ગુણાનુરાગની દૃષ્ટિ ખીલવવા ક્ષણે ક્ષણે પ્રયત્ન કરવો. પરની નિંદા કરવાથી જગત્માં મોટી લડાઇયો થઈ છે, ઇતિહાસો પણ તે બાબતની સાક્ષી આપે છે. પરસ્પર ભિન્ન ધર્મવાળાઓની નિંદા કરવાથી ઉલટા તેઓ સામા ધર્મ ઉપર દ્વેષ ધારણ કરે છે, તેથી ઘણા કાળ પર્યંત સત્યધર્મના ઉપાસક તે બની શકતા નથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સ્વધર્મના સત્ય વિચારો દર્શાવવા, પરધર્મના જે અસત્ય વિચારો હોય તે પણ યુક્તિથી મધુર વચને જણાવવા. સત્ય ધર્મનું સ્થાપન કરવું અને અસત્ય કે જે ધર્મથી કરોડો મનુષ્યો દુર્ગતિમાં પડે તેનું અનેક સિદ્ધાંતોની યુક્તિઓથી ખંડન કરવું તેથી ગુણાનુરાગ નાશ પામતો નથી. કોઈની જાતિ નિંદા કરવી નહીં–સત્યધર્મ તેજ ખરેખરો ગુણ છે, માટે તેના ઉપર અનુરાગ કરવો, અન્ય ધર્મમાં રહેલાં મનુષ્યોની છતા વા અછતા દોષ પરત્વે જાત ટીકા કરવી નહિ, અન્ય વ્યકિતની જાત ટીકા, દોષો બોલી કરવી નહિ. એમ કરવાથી અન્ય ધર્મનાં મનુષ્યો પણ સત્ય ધર્મવાળાના સહેવાસમાં આવશે, અને સત્યધર્મ ગ્રહણ કરશે.

કોઇ સ્વધર્મ બંધુઓની મત્સરથી નિંદા કરવી નહીં. હમેશ નિંદાનું ભાષણ નહિ કરવાથી મનુષ્ય જૈન ધર્મની ઉન્નતિ કરી શકે છે, સદ્‌ગુણ દૃષ્ટિથી ધર્મની વા દેશની ઉન્નતિ થઇ શકે છે.

गुंणरयणमंडियाणं, बहुमाणं जो करेइ सुद्धमणो,
सुलहा अन्नभवंमिय, तस्स गुणा हुंति नियमेणं ॥ २७ ॥

ભાવાર્થ—ગુણરત્નોથી વિભૂષિત પુરૂષોનું જે શુદ્ધ મનવાળો છતો બહુમાન કરે છે. તેને અવશ્ય તે તે ગુણો પરભવમાં સુખથી પ્રાપ્ત થાય છે.

કર્તા કહે છે કે ગુણિઓનું બહુ માન કરતાં તે તે ગુણો સુલભ થાય છે.

ગુણીના ગુણ આવતાં તે તે ગુણો પોતાનામાં પ્રગટી શકે છે, સદ્‌ગુણો ઉપર રાગ થયા વિના ગુણીજનોનું બહુમાન થતું નથી. જ્યારે સદ્‌ગુણો ઉપર રાગ થાય છે ત્યારે તેવા સદ્‌ગુણો પ્રાપ્ત કરવા ઉદ્યમ પણ થાય છે. સાધુઓની સેવા પણ થાય છે, પણ જો ગુણાનુરાગ ન હોય તો કોઇ પણ ગુણ માટે પ્રયત્ન થઇ શકે નહીં. આ ભવમાં જે સાધુઓ અને સાધ્વીઓ નજરે દેખાય છે. તેઓએ અવશ્ય પૂર્વભવમાં સાધુ ધર્મ ઉપર ગુણાનુરાગ ધારણ કરેલો હોવો જોઇએ. આ ભવમાં જે બ્રહ્મચારી છે, તેઓએ અવશ્ય પૂર્વભવમાં શીલગુણાનુરાગ કરેલો હોવો જોઈએં. આ ભવમાં જેઓ ધ્યાન અને સમાધિને આદરે છે, સમાધિમાં રહે છે. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે પૂર્વ ભવમાં તેઓએ ધ્યાન અને સમાધિનો અભ્યાસ આદરેલો હોવો જોઈએ, તેથી પૂર્વભવના સંસ્કારથી આ ભવમાં તેઓને તેપર પ્રીતિ થાય છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ધર્મના જે જે સદ્‌ગુણો જેનામાં વિશેષ વિશેષતઃ દેખવામાં આવે છે તેનું કારણ કે તે તે ગુણોનો રાગ કરી પૂર્વભવમાં તદ્‌તદ્ ગુણ ધારકોએ અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઈએ. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ગુણાનુરાગ પરભવમાં વિશેષ પ્રગટવા માટે મદદગાર થાય છે. પૂર્વોક્ત સિદ્ધાંત પરિપૂર્ણ હૃદયમાં ઉતારીને હવે આ ભવમાં પણ ગુણોનોજ રાગ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કરીશું, અને ગુણીઓનુ બહુમાન કરીશું. જેનામાં જેટલા ગુણો ખીલ્યા તેટલા ગુણો તરફ દૃષ્ટિ રાખીશું અને આ ભવમાં તે તે સદ્‌ગુણોમાં ચિત્તનો સંયમ કરીશું તો ખરેખર તે તે સદ્‌ગુણો પ્રાપ્ત થયા વિના રહેશે નહિ. **वर्त्तमानकाल सुधारो** નામનો **अस्मदीय कृत** ગ્રંથ વાંચવામાં આવશે તો દોષ તરફ થતું વલણ દૂર થયા વિના રહેશે નહિ, તેમજ અસ્મદીયકૃત સમાધિશતક તથા પરમાત્મજ્યોતિ વાંચવામાં આવશે તો સદ્‌ગુણ દૃષ્ટિની ખીલવણી થશે, અને દોષદૃષ્ટિનો નાશ થશે. ગુણાનુરાગનું પ્રાબલ્ય ક્ષણે ક્ષણે વૃદ્ધિ પામશે, અને તેથી આત્મા સદ્‌ગુણોના માર્ગ તરફ ચાલતો મોક્ષપુરી પહોંચશે.

एयं गुणाणुरायं, सम्मं जोधरइ धरणि मज्झंमि;
सिरिसोम सुंदरपयं, सो पावइ सव्वनमणिज्जं. ॥ २८ ॥

કર્તા સૂરિ કહે છે કે-ગુણાનુરાગ ધારણ કરતો જીવ મોક્ષ પામે છે.

ભાવાર્થ—જે આત્માર્થી પુરૂષ રૂડી રીતે જગતમાં ગુણાનુરાગ ધારશે તો તે આભ્યંતર લક્ષ્મીયુક્ત ઉત્તમ પદને પામશે, એમ કવિ કહે છે. આ ગાથામાં કર્તાનું નામ છે, ગુણાનુરાગ ધારણ કરવા ખામી રાખવી નહિ, કારણ કે તેથી ઉત્તરોત્તર મોક્ષ મળે છે એમ આચાર્યો અને વીતરાગ ભગવાનનાં સિદ્ધાંતો જણાવે છે. જેમ જ્યાં જ્યાં ગુણાનુરાગ ધારવામાં આવે તેમ તેમ દોષદૃષ્ટિ ટળતી જાય છે. નિંદા કરવા જો જીભલડી ઉદ્યમ કરે તો તુર્ત જીભલડીને વશમાં રાખવી, પ્રત્યક્ષ વા પરોક્ષપણે કોઇની નિંદા કરવી નહીં. નિંદા કરવાથી ઘણાં પાપ થાય છે. અત્ર ભજન સંગ્રહ પ્રથમ ભાગમાંથી નિંદાવિષયક ભજન લખવામાં આવે છે.

(દડી રમતમાં પડીરે સન્તો, દડી રમતમાં પડી. એ રાગ.)

निन्दा पद.

पाप कर्म बहु भारीरे निन्दा, पाप कर्म बहु भारी;
मनमां जोजो विचारीरे निन्दा, पाप कर्म बहु भारी.
निन्दकनी दृष्टि छे अवळी, गुण अवगुण देखाय;
पापीमां पापी छे निन्दक, मरी नरकमां जायरे. निन्दा. १
चांदां देखे कागडो जेम, निन्दक देखे दोष;
धंतुर भक्षकनी पेठे ए, शुं करवो त्यां रोषरे. निन्दा. २
चाडी चुगली निन्दक करतो, कलंक चढावे शीर;

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चंडाळथी पण निन्दक पापी, धोतो परनां चीररे. निन्दा. ३
क्रिया काण्ड निन्दकनां संतो, लेखे नहि गणाय;
नमम देइने निन्दा करतो, मुक्तिपुरी नहि पायरे. निन्दा. ४
साधु सन्त वैरागी त्यागी, जोगी भोगी फकीर;
निन्दा परतणी परहरशो, पामशो भवजल तीररे. निन्दा. ५
निन्दामांही सहु लपटाया, बचीया कोइक सन्त;
निन्दक माथे नथी शिंगडां, वाणीथी ओलखंतरे. निन्दा. ६
अदेखाईनी पुत्री निन्दा, मुक्ति मार्ग प्रतिकूल;
लाखचोराशीमां भटकावे, नाखी माथे धूळरे. निन्दा. ७
समकीती निंदा नवी करशे, करशे गुणनुं गान;
श्वानदंतने कृष्ण वखाणे, गुणनुं कर बहु मानरे. निन्दा. ८
सर्व गुणो जाणो जिनवरमां, बाकी दोषी होय;
निजमां अवगुण पोठ भरी छे, जुवे न तेने कोयरे. निन्दा. ९
कर्मवशे सौ दोषे भरीया, करो न निन्दा भाइ;
बुद्धिसागर गुणने गातां, जगमां होवे वडाइरे. निन्दा. १०

निंदाथी आवी अधम दशा थाय छे, એવું જાણી નિન્દાની ટેવ ત્યાગ કરવા ક્ષણે ક્ષણે ઉપયોગ રાખવો, અને ગુણાનુરાગ ધારણ કરવા ક્ષણે ક્ષણે ઉપયોગ રાખવો. અશુભ અધ્યવસાયથી (અશુભ પરિણામથી) નિંદા થાય છે, અને શુભ પરિણામથી ગુણોનો રાગ થાય છે. **परिणामे बंध** એ વાક્યને અનુસરી જોતાં અશુભ પરિણામે અશુભ કર્મબંધ અને શુભ પરિણામે શુભ કર્મબંધ જાણી ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો.

इति श्री सुरत बंदरे चातुर्मास्यां योगनिष्ठ मुनि बुद्धिसागरेण गुणानुराग ग्रन्थस्य गुर्जर भाषायां विवरणं कृतम्.

गुणानुराग शास्त्रस्य, प्राकृता विवृतिः कृता;
भव्यानामुपकारार्थम्, बुद्ध्यब्धिमुनिना शुभा. ॥१॥

સં. ૧૯૬૬ } ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः
શ્રાવણ માસ. } મુકામ સુરત, બુદ્ધિસાગર.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વિજ્ઞપ્તિ પત્ર.

સુજ્ઞ સ્વધર્મી બંધુ,

આપ જાણુતાજ હશો કે અમદાવાદમાં મુનિમહારાજ **શ્રી બુદ્ધિસાગરજી**ના ઉપદેશથી **શેઠ લલ્લુભાઈ રાયચંદ** અને અન્ય સંભાવીત સદ્દગૃહસ્થોની સહાયતાથી છેલ્લાં ચાર વર્ષ થયાં **શ્રી જૈન શ્વેતાંબર બોર્ડીંગ** નામની એક સંસ્થા ખોલવામાં આવી છે. તેનો હાલ ૮૫ વિદ્યાર્થીઓ લાભ લે છે; આ બોર્ડીંગને નાણાં સંબંધી મદદ કરવાના હેતુથી અધ્યાત્મ જ્ઞા. પ્ર. મં. તરફથી '**બુદ્ધિપ્રભા**' નામનું માસીક બે વરસથી પ્રગટ થાય છે. તેમાં પુજ્યગુરૂવર્ય **મુનિ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી**ના તેમજ કેટલાક જૈન વિદ્વાનોના લેખો પ્રગટ થાય છે. થોડાજ સમયમાં તેના ગ્રાહકની સંખ્યા ૧૦૦૦ જેટલી થવા પામી છે અને જૈન કોમમાં તે સારી રીતે વખણાતું થયું છે. આ માસિકના ગ્રાહક થવાથી બે પ્રકારના લાભ મેળવવાની તક મળે છે. એક તો ઉત્તમ પ્રકારના જૈન ધર્મ સંબંધી લેખોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અને તેની સાથે આ માસીકમાંથી જે કાંઈ નફો રહે તે બૉર્ડીંગમાં ખરચાવાનો હોવાથી બૉર્ડીંગને પણ સહાય આપવાનું પુણ્ય હાંસીલ થાય છે. "પંચકી લકડી ઓર એકકા બોજ" એ કહેવત અનુસાર માસીકના ગ્રાહકોની સંખ્યા વૃદ્ધિ પામવાથી બૉર્ડીંગને વાર્ષીક સારી આવક થવાની આશા રહે છે, માટે આપ આ માસીકના ગ્રાહક થઈ આવા શુભ કાર્યને બનતું ઉત્તેજન આપશો.

આ માસિકનું લવાજમ પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૧–૪–૦ રાખવામાં આવેલું છે, સ્થાનિક ગ્રાહકોને રૂ. ૧–૦–૦ ભરવાનો છે.

માસીકના ગ્રાહકોને ઓછી કીંમતે પુસ્તકો મળવાનો પ્રસંગોપાત લાભ મળે છે.

બુદ્ધિપ્રભા ઓફીસ.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર બોર્ડીંગ.
નાગોરીસરાહ–**અમદાવાદ.**

લી.
શંકરલાલ ડાહ્યાભાઇ કાપડીઆ.
વ્યવસ્થાપક "બુદ્ધિપ્રભા."

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી ગ્રન્થમાળા–પ્રગટ થયેલ પુસ્તકો.

ગ્રન્થાંક ૦	भजन पद संग्रह भा० १ लो.	કી. ૦–૮–૦
,, ૧	અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા. ...	,, ૦–૪–૦
,, ૨	भजन पद संग्रह भा. २ जो.... ...	,, ૦–૮–૦
,, ૩	,, ,, भाग ३ जो.... ...	,, ૦–૮–૦
,, ૪	समाधी शतकम्.	,, ૦–૮–૦
,, ૫	अनुभव पच्चिसी.	,, ૦–૮–૦
,, ૬	आत्मप्रदीप....	,, ૦–૮–૦
,, ૭	भजन संग्रह भा. ४ थो.	,, ૦–૮–૦
,, ૮	परमात्म दर्शन.	,, ૦-૧૨-૦
,, ૯	परमात्म ज्योति.	,, ૦-૧૨-૦
,, ૧૦	तत्वबिंदु.	,, ૦–૪–૦
,, ૧૧	ગુણાનુરાગ.	,, ૦–૧–૦
,, ૧૨–૧૩	ભજનસંગ્રહ ભા. ૫ મો તથા જ્ઞાનદિપીકા.	,, ૦–૬–૦
,, ૧૪	તીર્થયાત્રાનું વીમાન.	,, ૦–૧–૦
,, ૧૫	અધ્યાત્મ ભજન સંગ્રહ.	,, ૦–૬–૦

છપાતા ગ્રન્થો.

૧૬ ગુરૂબોધ, ૧૭ તત્વજ્ઞાન દિપીકા, ૧૮ ગહુંલીસંગ્રહ.

પ્રગટ થયેલ પુસ્તકો નીચેના સ્થળે વેચાણ મળશે.

અમદાવાદ—જૈન બોર્ડીંગ ઠે. નાગોરીસરાહ.

મુંબઈ—પાયધુણી મેસર્સ મેઘજી હીરજીની કં.

,, (પ્રગટ કર્ત્તા) શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.

ચંપાગલી.

For Private And Personal Use Only